

ירמיהו- פרק י"ט

1. ויקרא י"ח, כ"א
וּמְזַרְעַךָ לֹא תִתֶּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחַלֵּל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ד':

2. דברים פרק יח פסוק י
לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קִסְמִים קִסְמִים מְעוֹנִן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף:

3. מדרש תנחומא (בובר) פרשת ואתחנן - הוספה סימן ב
וכיצד היה המולך בגיא בן הנום? עשוי חוץ לירושלים, ובמקום מופלג, וצלם היה ופניו של עגל, וידיו פשוטות כאדם [שפותח ידיו לקבל] דבר מחבירו. והיו מסיקין אותו עד שהידים נעשין כאש. ושבעה קנקלים היו לו, והוא לפנים מהם, ולפי קרבנו של כל אחד ואחד היה נכנס, מי שמקריב עוף נכנס לקנקל הראשון, עז נכנס לקנקל השני, שה לשלישי, עגל לרביעי, פר לחמישי, שור לשישי, מי שמקריב בנו אומרים הכומרים כי אין למעלה הימנו, היה נכנס לפנים מן הקנקל השביעי, והיה הולך ונושקו, שנאמר זובחי אדם עגלים ישקון (הושע יג ב), והיו הכומרים נוטלין בנו ממנו ונותנין התינוק על ידי המולך, ונוטלין התופין ומקישין בהן כדי שלא ישמע אביו קול בנו, ומעיו של תינוק מתמעכין עליו, והיה התינוק מנהים עד שישליט נפשו על ידו.

אמר ר' יהודה הלוי הוא שכתוב ובנו במות התופת אשר בגיא בן הנום (ירמיה ז לא), מה היא התופת, שהיו מקישין בתופים, מה הוא הנום, שהיו הכומרים אומרים למולך כשהתינוק מנהים יהנה לך יערב לך.

ראה היאך היו להוטיין אחרי ע"ז, אמר הקב"ה על ידי יצר הרע הייתם חוטאים וגולים, אבל לעתיד לבא אני עוקרו מכם, שנא' והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר (יחזקאל לו כו).

4. ספר החינוך מצוה רח

שלא ניתן מזרענו למולך

שלא ניתן קצת מבנינו להעבירם לפני עבודה זרה שהיו עושין בני אדם בזמן מתן תורה שהיה שמו מולך, שנאמר [ויקרא י"ח, כ"א] ומזרעך לא תתן להעביר למולך, כלומר מקצת זרעך. ונכפלה האזהרה, דכתיב במקום אחר [דברים י"ח, י'] לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש.

וכך היו עושין, האב מוסרו לכומרים לשם שיקוצם, כעין מה שכתוב בקרבנות כשרים [ויקרא ט"ו, י"ד] ונתנם אל הכהן, ואפשר שהכומרים עושין בו תנופה או הגשה לפני המולך, ואחר כך מחזירין אותו לאב ומבעירין אש גדולה לפני העבודה זרה, והאב לוקח בנו ומעבירו בלהב האש. וכך אמרו בירושלמי [סנהדרין פ"ז ה"י] אינו חייב עד שימסור לכומרים ויטלנו ויעבירונו.

ודעת הרב רש"י זכרונו לברכה **והרמב"ם** זכרונו לברכה שלא היה שורפו אלא העבודה היתה להעבירו לבד, ומכיון שהעבירו כמו שהיה דרכם להעבירו חייב. ודעת הרמב"ן זכרונו לברכה שהיה מעבירו בלהב עד שנשמתו יוצאת, וראיותיו בפירוש החומש שעשה.

רמז משרשי ריחוק עבודה זרה דרך כלל כתבתי למעלה בו מה שידעתי, בסדר וישמע יתרו. והענין הזה של עבודה זרה זו של מולך, לפי שהיתה עבודה רעה ביותר והיו אדוקין בה הרבה באותו זמן, נתייחדה בה אזהרה מלבד כל אזהרות עבודה זרה הרבה שבתורה, וזה נאמר לדעת הרמב"ם זכרונו לברכה.

אבל לפי הנראה, לדעת הרמב"ן זכרונו לברכה לא נצטרך לזה, כי הוא סובר שענין מחודש יש בעבודה זו של מולך מכל שאר עבודה זרה, שבכל עבודה זרה לא יתחייב העובדה בשלא כדרכה אלא בארבע עבודות הידועות, אבל בענין זה של מולך יתחייב העושה מעשה זה של מולך בכל עבודה זרה, ולפיכך נתייחדה האזהרה בו. ולפי שהענין מכוער ביותר החמירה התורה בו כל כך לחייב העושה כן בכל עבודה זרה אע"פ שאינו דרכה בכך, זהו הנראה לי מכלל דבריו.

וזה הענין שאין החיוב בא אלא במקצת הזרע ולא בכולו, אפשר שהיה מפני שהכומרים השקרנים היו מבטיחין אבי הבן כי על ידי תקרובת בן זה יצליח שאר זרעו בכל אשר יפנה, ותהיה הברכה והטובה מצויה בביתו, ולרוב תרמיתם לא רצו מתחילה לקבוע החוק רק במי שישאר לו זרע מלבד אותו שהוא נותן להם, פן ימאנו מלשמוע אליהם, הן לשורפו לגמרי הן להעבירו בתוך הלהב ולסכנו כדעת קצת המפרשים, ולמען יבטיחו גם כן על הברכה והטובה שנשארים ויתפתו אליהם מתוך כך הפתאים, ולכן לא חייבה התורה בענין רק כשהוא כעין עבודתן ולא בצד אחר.

5. רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פרק ו הלכה ג
הנותן מזרעו למולך ברצונו ובזדון חייב כרת, בשוגג מביא חטאת קבועה, ואם עשה בעדים והתראה נסקל שנאמר אשר יתן מזרעו למולך מות יומת וגו', ואזהרה שלו מנין שנאמר ומזרעך לא תתן להעביר למולך ולהלן הוא אומר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, כיצד היו עושים מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרו לכהניהם עובדי האש ואותן הכהנים נותנין הבן לאביו אחר שנמסר בידן להעבירו באש ברשותו ואבי הבן הוא שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, לא שהוא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודת כוכבים אחרת אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו ששמה מולך, לפיכך העושה עבודה זו לעבודת כוכבים אחרת חוץ ממולך פטור.

6. דברים פרק כח פסוק נג

וְאֶכְלֶתָּ פְּרִי בְּטֶנֶךָ בִּשְׂרָר וּבְנִתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ד' אֱלֹהֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אִיבֶךָ :

7. מדרש תנחומא (בבובר) פרשת וירא סימן מ
[מ] ד"א ויהי אחר הדברים האלה, זש"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה (תהלים פט לה), אמר ר' אחא לא אחלל את בריתי, שהתנית עמ אברהם ואמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע (בראשית כא יב), ומוצא שפתי לא אשנה, שאמרתי לו קח נא, משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לאוהבו מתאוה אני לראות על שלחני תינוק קטן, מיד הלך אוהבו והביא את בנו והעמידו על השלחן לפני המלך, והלך והביא החרב לשוחטו, מיד צווח המלך ואמר לו מה אתה עושה, א"ל ולא אמרת לי מתאוה אני לראות תינוק קטן על שלחני, א"ל תינוק חי אמרתי לך, שמא מת, כך אמר לו הקב"ה לאברהם קח נא את בנך (שם/בראשית/ כב ב), מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו' וישלח אברהם את ידו (שם/בראשית/ כב ט ז), צווח לו המלאך אל תשלח ידך אל הנער (שם יב), א"ל אברהם לא אמרת לי קח נא, א"ל שמא אמרתי לו לשוחטו, הוי לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה. כך שנו רבותינו, אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי (ירמיה יט ה), לא צויתי ליפתח שיקריב את בתו, ולא דברתי למלך מואב שיקריב את בנו, ולא עלתה על לבי לומר לאברהם שישחוט את בנו, למה סמכו צווי ביפתח, אמר ר' מיישא, אשר לא צויתי, ליפתח וצויתי לו הרבה מצות עשה ומצות לא תעשה, שהיה מישראל, אבל שיקריב את בתו לא צויתי, ולא דברתי, למלך מואב, אמרו רבותינו למה סמכו דבור למלך מואב, אלא אמר הקב"ה וכי מעולם דברתי עמו לא גנאי הוא, אלא לא דברתי עמו מימיו, על אחת כמה וכמה שיקריב את בנו, ולא עלתה על לבי לומר לאברהם שישחוט את בנו, אע"פ שאמרתי לו קח נא לא עלתה על לבי שישחוט את בנו, לכך נאמר לא אחלל בריתי.

8. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ד עמוד א
וכתיב (ירמיהו י"ט) אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי. אשר לא צויתי - זה בנו של מישע מלך מואב, שנאמר (מלכים ב' ג') ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עלה, ולא דברתי - זה יפתח, ולא עלתה על לבי - זה יצחק בן אברהם.
רש"י מסכת תענית דף ד עמוד א

וכתיב אשר לא צויתי - בירמיה כתיב בפרשת בקבוק: ובנו את במות (התופת אשר בגיא בן הנם) מסורת הש"ס: הבעל לשרוף את (בנותיהם ואת) בניהם באש אשר לא [צויתי ולא] דברתי ולא עלתה על לבי, שלא תאמרו: הלא צוה כמו כן הקדוש ברוך הוא ליפתח ומישע ואברהם, כי מעולם לא צויתי למישע לשרוף את בנו באש, דכתיב ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החומה, ולשמים נתכוון, כסבור היה לרצות להקדוש ברוך הוא, והאי דכתיב על שרפו עצמות מלך אדום לשיד (עמוס ב') - מילתא אחרינא הוא, ולא דברתי - ליפתח, מימים ימימה ותהי חק בישראל, ובתרגום מזכיר פנחס לגנאי ויפתח לגנאי, אלמא: לא היה הקדוש ברוך הוא רוצה בבתו, שהרי מזכירם לגנאי, לפי שלא הלכו זה אצל זה לבטל הנדר, הכי גרסינן: ולא עלתה על לבי - זה יצחק בן אברהם, כלומר, שאף על פי שצויתי לו - מעולם לא עלתה על לבי לשחוט בנו, אלא לנסותו, מפני קטיגורו היינו שטן, כדאמר בסנהדרין בהנחנקין (פט, ב): ויהי אחר הדברים האלה - אחר דבריו של שטן וכו', ואית דלא גרסינן האי ולא עלתה על לבי בקרא אחרינא, דלא כתב אלא אשר לא צויתי ולא דברתי (ירמיהו ז), ובפרשת בקבוק כתיב כל הני שלשה אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי, בתנחומא: אשר לא צויתי - זו בתו של יפתח, אף על פי שצויתי לו תורה ומצות - מצוה זו לא צויתי עליו, ולא דברתי זה בנו של מישע מלך מואב, והלא מישע נכרי הוא, ולא חולין הוא לי לדבר עמו אפילו דיבור בעלמא ובאגדה קא חשיב כלב /כ' קמוצה ל' צרויה/ בהדייהו אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגו', ורבי יונתן דלא חשיב ליה, דבגמרא פשיט ליה להאי קרא בהלכות שנשנתכחו בימי אבלו של משה, כדאמרינן בתמורה (טז, א), ואין לחוש שתשרה רוח הקדש על עבד ועל ממזר, כדאמרינן בנדרים (לח, א): שאין שכינה שורה כו', מפי רבי, וגדעון ששאל למנוע טל מעל הארץ ובגזה לבדה יהיה - אין זה שלא כהוגן, ומה תקלה יש אם יחסר העולם טל לילה אחת לבד מפי רבי.